

Jakość życia w Europie – subiektywne samopoczucie

Streszczenie

Wprowadzenie

Jak dane na temat subiektywnego samopoczucia, czyli tego jak ludzie postrzegają jakość własnego życia, można wykorzystać w polityce? I czy takie dane są adekwatne w kontekście gospodarczych wyzwań, przed którymi stoi obecnie Europa? Niniejsze sprawozdanie przedstawia nowe istotne dla polityki wnioski z trzeciej edycji europejskiego badania jakości życia (EQLS) przeprowadzonego w latach 2011–2012. Pokazuje ono jak dane na temat samopoczucia mogą pomóc decydentom w identyfikacji grup i krajów, które odczuwają konsekwencje kryzysu gospodarczego i które radzą sobie lepiej niż się tego spodziewano, i dostarcza nowego zestawu informacji do wykorzystania w podejmowaniu decyzji politycznych.

W sprawozdaniu porównano kraje i grupy w ówczesnych 27 państwach członkowskich UE i czynniki dobrego samopoczucia oraz czynniki, które mogą chronić osoby przed złym samopoczuciem. Analizuje ono także, jak subiektywne samopoczucie zmieniło się od 2007 do 2011 roku w całej UE i w poszczególnych państwach członkowskich. Sprawozdanie wykracza poza wykorzystanie deklarowanego zadowolenia z życia, by uwzględnić całe spektrum subiektywnych elementów dobrego samopoczucia, w tym samopoczucia utożsamianego z przyjemnością (odczucia krótkotrwałe), samopoczucia utożsamianego ze szczęściem (jak dobrze ludzie funkcjonują w swoim życiu) i zadowolenia z różnych aspektów życia.

Kontekst polityki

Decydenci muszą zdać sobie sprawę z rzeczywistego wpływu kryzysu na życie ludzi. Panuje przekonanie, że kryzys pogłębił nierówności i odcisnął większe piętno na grupach, które już gorzej radzą sobie w społeczeństwie. Czy potwierdzają to dane na temat samopoczucia?

Wielu twierdzi, że nowe wskaźniki stanowią część pakietu koniecznego do wyjścia z obecnego kryzysu i do zapobieżenia następnemu. Komunikat Komisji Europejskiej z 2009 r. „Wyjść poza PKB – Pomiar postępu w zmieniającym się świecie” wzywa do bardziej wszechstronnego podejścia do pomiaru, w tym pomiaru

samopoczucia, oraz do większego skupienia się na podziale zasobów i produktów między grupy społeczne i regiony. Dane EQLS są kluczowe dla informowania o takiej debacie.

Kluczowe ustalenia

Samopoczucie jest najlepsze w demokratycznych państwach socjalnych Europy (Dania, Finlandia, Holandia i Szwecja) a najgorsze w Bułgarii, Grecji, na Łotwie, w Rumunii i na Węgrzech. Samopoczucie związane jest z PKB na mieszkańca, ale niektóre kraje osiągają lepsze samopoczucie niż można by oczekiwać tylko na podstawie PKB.

W prawie wszystkich krajach występuje niskie samopoczucie co najmniej w jednym wymiarze. Na przykład mimo generalnie dobrego samopoczucia Wielka Brytania ma najniższy poziom zdrowotności i przynależności do lokalnej społeczności. Estonia i Łotwa mają najniższy poziom zadowolenia ze zdrowia.

Grupy społeczne, dla których charakterystyczne jest niskie samopoczucie, to osoby ograniczone chorobą lub niepełnosprawnością, osoby bezrobotne, osoby żyjące w separacji lub rozwiedzione i osoby w średnim wieku (35–49 lat).

Cypr, Węgry i Rumunia odznaczają się najwyższym poziomem ogólnej nierówności w samopoczuciu, tuż za nimi są Niemcy i Wielka Brytania. Analiza pokazała, które nierówności w samopoczuciu były najwyraźniejsze w poszczególnych krajach. Na przykład różnica w samopoczuciu między osobami o wysokich dochodach a osobami o niskich dochodach była największa w Bułgarii, natomiast różnica w samopoczuciu między osobami różnych płci – na Cyprze, w Portugalii i Rumunii.

O ile zadowolenie z życia nieznacznie się zwiększyło między rokiem 2007 a 2011, poczucie szczęścia zmniejszyło się, a poczucie wykluczenia społecznego zwiększyło się, co pokazuje, że samopoczucie w trakcie kryzysu w istocie nie zmieniło się. Co ważne, istnieją różne tendencje regionalne, przy czym średnią europejską zwiększają wzrosty w nowych

państwach członkowskich, takich jak Bułgaria i Rumunia.

Mimo że samopoczucie się poprawiło, w szczególności w krajach bałtyckich, Irlandii, południowej Europie i Wielkiej Brytanii, odczuwają je osoby o wyższych dochodach. Natomiast największych spadków samopoczucia doświadczyły osoby o niższych dochodach.

Najważniejsze czynniki samopoczucia to deprywacja materialna, zdrowie, równowaga między życiem zawodowym a prywatnym i brak czasu oraz zadowolenie z usług publicznych.

Czynniki te były zróżnicowane w zależności od zastosowanego pomiaru. Na przykład najważniejszym czynnikiem samotności było owdowienie, natomiast najważniejszym czynnikiem stresu była równowaga między życiem zawodowym a prywatnym.

Czynniki zmieniały się także w zależności od grupy krajów wykorzystanej w badaniu. Zdrowie było jedynym najważniejszym czynnikiem zadowolenia z życia w grupie socjalnych państw demokratycznych. Zadowolenie z usług publicznych było drugim najważniejszym czynnikiem w południowej Europie.

Szczegółowa analiza pokazała kilka zaskakujących wyników.

- W wykazie deprywacji stworzonym z wykorzystaniem EQLS najważniejsze były społeczne aspekty deprywacji, takie jak brak możliwości zaproszenia gości.
- Najważniejszym negatywnym skutkiem wpływu sposobu mieszkania na zadowolenie z życia był brak poczucia pewności, że można pozostać w swoim domu.
- Umowy o pracę na czas określony nieprzekraczający 12 miesięcy były szczególnie szkodliwe dla zadowolenia z życia, natomiast przekraczające 12 miesięcy lub więcej nie miały znacznego skutku negatywnego.
- Bezpośredni kontakt z przyjaciółmi miał duży wpływ na samopoczucie, natomiast kontakt pośredni (przez telefon lub e-mail) nie miał na nie prawie żadnego pozytywnego wpływu.
- W momencie analizowania innych czynników okazuje się, że osoby zamieszkujące obszary wiejskie wykazują lepsze samopoczucie niż osoby zamieszkujące obszary miejskie.

Wskazówki dotyczące polityki

Dane podkreślają znaczenie zwracania szczególnej uwagi na niektóre grupy – osób ograniczonych przez niepełnosprawność lub chorobę, ludzi bezrobotnych i ludzi w średnim wieku. Wysyłają one także sygnały ostrzegawcze dla niektórych krajów, które mają niskie lub słabnące samopoczucie – Estonii, Grecji i Szwecji, gdzie odnotowano spadki.

Można wyciągnąć pozytywne wnioski z doświadczenia niektórych krajów. Nie licząc krajów skandynawskich, w Polsce obserwuje się większe zadowolenie z życia niż u wielu jej sąsiadów, natomiast Hiszpania, mimo kryzysu, zdaje się utrzymywać na tym samym poziomie, jeżeli chodzi o średnie samopoczucie i nieznaczne nierówności w tym zakresie (przynajmniej w 2011).

Wobec poprawiającego się samopoczucia dane pokazują dość wyraźnie, jakie są priorytety polityki – zmniejszenie ubóstwa i deprywacji, zwalczanie bezrobocia, integrowanie ludzi z niepełnosprawnością, zapewnienie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym oraz utrzymanie jakości usług publicznych.

Dane podkreślają także znaczenie ochrony powiązań i relacji społecznych. Oznacza to na przykład uwzględnienie niezamierzonych społecznych konsekwencji związanych ze zwiększeniem się geograficznej mobilności pracowników lub zmniejszeniem się spójności społecznej oraz zaufania związanego z rosnącymi nierównościami.

Warunki pracy oddziałują na samopoczucie – zmiana umów krótkoterminowych na umowy stałe może mieć większe znaczenie dla samopoczucia niż przeniesienie osób bezrobotnych na umowy krótkoterminowe. Ograniczenie nadgodzin może poprawić samopoczucie.

Władze lokalne na obszarach miejskich mogą obserwować obszary wiejskie, aby ustalić, co daje im przewagę, jeżeli chodzi o dobre samopoczucie. Znaczenie może mieć dostęp do terenów zielonych i społeczności. Równocześnie w ramach polityki na rzecz obszarów wiejskich należy stale dbać o dostępność możliwości pracy, pozwalających ludziom na życie na obszarach wiejskich.

Aktywność fizyczna poprawia samopoczucie. Działania zmierzające do jej zwiększenia obejmują większą ich obecność w programach szkolnych oraz rozszerzenie oferty aktywnego podróżowania.

Zadłużenie negatywnie wpływa na samopoczucie w przypadku wszystkich respondentów, ale w szczególności w przypadku osób o niskich dochodach. Pokazuje to potrzebę działań proaktywnych.

Dalsze informacje

Sprawozdanie *Trzecie europejskie badanie jakości życia: Jakość życia w Europie – subiektywne samopoczucie* dostępne jest na stronie <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1359.htm>

Dalszych informacji udziela Daphne Ahrendt, kierownik ds. badań: dap@eurofound.europa.eu